

Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT

G. HOGAN

fremsat den 23. maj 2019¹

Sag C-383/18

Lexitor Sp. z o.o

mod

**Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo – Kredytowa im. Franciszka Stefczyka z siedzibą w Gdyni,
Santander Consumer Bank S.A. z siedzibą we Wrocławiu,
mBank S.A. z siedzibą w Warszawie**

(anmodning om præjudiciel afgørelse fra Sąd Rejonowy Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku (retten i første instans Lublin-Wschód i Lublin med sæde i Świdnik, Polen))

»Præjudiciel forelæggelse – forbrugerbeskyttelse – direktiv 2008/48/EF – artikel 16, stk. 1 – kreditaftaler – førtidig tilbagebetaling – forbrugerens ret til en reduktion af de samlede kreditomkostninger svarende til skyldige renter og omkostninger i den resterende del af aftalens løbetid«

1. Denne sag vedrører fortolkningen af artikel 16, stk. 1, i Europa-Parlamentets direktiv 2008/48/EF af 23. april 2008 om forbrugerkreditaftaler og om ophævelse af Rådets direktiv 87/102/EØF (EUT 2008, L 133, s. 66, berigtiget i EUT 2009, L 207, s. 14, EUT 2010, L 199, s. 40, og EUT 2011, L 234, s. 46). Som det vil fremgå umiddelbart nedenfor, er betydningen af denne retsforskrift, der omhandler forbrugerens ret til en reduktion af kreditomkostningerne, såfremt personen helt eller delvist har foretaget en førtidig tilbagebetaling af et skyldigt beløb i henhold til en kreditaftale, i visse henseender mildest talt uklar og egner sig dårligt til en tilfredsstillende fortolkning. Det er endda muligvis som følge af de spørgsmål, der rejses i netop denne forelæggelse, muligt, at EU-lovgiver på et tidspunkt vil genoverveje denne bestemmelses ordlyd.

2. Anmodningerne er i alle tilfælde blevet indgivet i forbindelse med retssager mellem Lexitor Sp. z o.o og Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo – Kredytowa im. Franciszka Stefczyka z siedzibą w Gdyni, Santander Consumer Bank S.A. z siedzibą we Wrocławiu (herefter »Santander Consumer Bank«) og mBank S.A. z siedzibą w Warszawie vedrørende anvendelsen af yderligere omkostninger og sanktioner i tilfælde, hvor forbrugere foretager en førtidig tilbagebetaling af deres forpligtelser i henhold til forbrugerkreditaftaler.

3. Inden der tages stilling til dette spørgsmål, er det nødvendigt at gennemgå de relevante bestemmelser i både direktiv 2008/48 og national ret.

¹ – Originalsprog: engelsk.

I. Retsforskrifter

A. EU-retten

1. Direktiv 87/102

4. Artikel 8 i Rådets direktiv 87/102/EØF af 22. december 1986 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om forbrugerkredit (EFT 1987, L 42, s. 48) bestemte følgende:

»Forbrugeren har ret til at opfylde sine forpligtelser i henhold til en kreditaftale forud for forfaldstidspunktet. I så fald skal forbrugeren i overensstemmelse med de af medlemsstaterne fastsatte bestemmelser have ret til en rimelig reduktion af de samlede kreditomkostninger.«

5. Direktiv 87/102 blev ophævet og erstattet af direktiv 2008/48 med virkning fra den 11. juni 2010.

2. Direktiv 2008/48

6. Følgende fremgår af 7., 9., 10., 39. og 40. betragtning til direktiv 2008/48:

»7) For at få et velfungerende indre marked for forbrugerkredit bragt i stand må der indføres en harmoniseret fællesskabsramme på en række centrale områder. I lyset af den stadige udvikling af markedet for forbrugerkredit og de europæiske borgeres stigende mobilitet bør fremtidsorienterede fællesskabsbestemmelser, som vil kunne tilpasses fremtidige kredittyper, og som giver medlemsstaterne en passende grad af fleksibilitet med hensyn til gennemførelsen, kunne bidrage til at få etableret en moderne forbrugerkreditlovgivning.

[...]

9) Fuldstændig harmonisering er nødvendig for at sikre, at alle forbrugere i Fællesskabet nyder samme høje grad af beskyttelse af deres interesser og for at skabe et ægte indre marked. Medlemsstaterne bør derfor ikke kunne bibeholde eller indføre andre bestemmelser på nationalt plan end dem, der er fastsat i dette direktiv. Sådanne restriktioner bør dog kun gælde på de områder, hvor der er fastsat harmoniserede bestemmelser i dette direktiv. Hvor der ikke findes harmoniserede bestemmelser, bør medlemsstaterne fortsat kunne bibeholde eller indføre national lovgivning. [...]

10) Definitionerne i dette direktiv bestemmer rækkevidden af harmoniseringen. Medlemsstaternes forpligtelse til at gennemføre bestemmelserne i dette direktiv bør derfor begrænses til dets anvendelsesområde som bestemt ved dets definitioner. [...]

[...]

39) Forbrugeren bør have mulighed for at indfri sine forpligtelser forud for det tidspunkt, der er fastsat i kreditaftalen. I tilfælde af hel eller delvis førtidig tilbagebetaling bør kreditgiveren have ret til kompensation for de omkostninger, der er direkte knyttet til den førtidige tilbagebetaling, idet der også tages hensyn til kreditgiverens eventuelle besparelser. Der er dog en række principper, der skal overholdes, når der træffes afgørelse om beregning af kompensationen. Kompensationen til kreditgiveren bør beregnes på en måde, der er gennemskuelig og forståelig for forbrugerne, allerede før kreditaftalen indgås, og under alle omstændigheder når den forvaltes. Desuden bør beregningsmetoden være let at anvende for kreditgiveren, og den bør lette de ansvarlige myndigheders kontrol af kompensationen. Derfor og fordi forbrugerkredit som følge af kredittens løbetid og størrelse ikke finansieres med langfristede finansieringsordninger, bør loftet for

komensationen fastsættes i form af en fast sats. Dette afspejler forbrugerkreditens særlige natur og bør ikke berøre en eventuel anden strategi for andre produkter, der finansieres af langsigtede finansieringsmekanismer, såsom realkreditlån med fast rente.

- 40) Medlemsstaterne bør have ret til at beslutte, at kreditgiveren kun kan kræve komensation for førtidig tilbagebetaling, hvis det beløb, der skal tilbagebetales inden for 12 måneder, overstiger en tærskel, som medlemsstaterne har fastsat. Når medlemsstaterne fastsætter denne tærskel, som ikke bør overstige 10 000 EUR, bør de f.eks. tage hensyn til det gennemsnitlige forbrugerkreditbeløb på deres marked.»

7. Artikel 1 i direktiv 2008/48 bærer overskriften »Formål«. Den bestemmer følgende:

»Dette direktiv har til formål at harmonisere visse aspekter af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om aftaler om forbrugerkredit.«

8. I henhold til artikel 2, stk. 1, finder direktiv 2008/48 anvendelse på kreditaftaler.

9. Artikel 3 i direktiv 2008/48 bærer overskriften »Definitioner«. Den har følgende ordlyd:

»I dette direktiv forstås ved:

[...]

- c) »kreditaftale«: en aftale, hvorved en kreditgiver yder eller giver tilsagn om at yde en forbruger kredit i form af henstand med betalingen, lån eller anden tilsvarende form for finansiel facilitet, undtagen aftaler om løbende levering af tjenesteydelser eller varer af samme art, hvor forbrugeren betaler for ydelserne eller varerne i rater, så længe de leveres

[...]

- g) »samlede omkostninger i forbindelse med forbrugerkredit«: alle omkostninger, herunder renter, provision, afgifter, og enhver anden form for honorar, som forbrugeren skal betale i forbindelse med kreditaftalen, og som kreditgiveren har kendskab til, bortset fra notarialgebyrer; omkostninger ved accessoriske tjenesteydelser i forbindelse med kreditaftalen, navnlig forsikringspræmier, medregnes også, såfremt indgåelsen af aftalen om tjenesteydelser desuden er obligatorisk for at opnå kreditten eller for at opnå kreditten på de annoncerede vilkår og betingelser

[...]«.

10. Artikel 10 i direktiv 2008/48 bærer overskriften »Oplysninger, der skal angives i kreditaftalen«. Stk. 2 bestemmer følgende:

»Kreditaftalen skal klart og koncist angive:

[...]

- r) retten til førtidig tilbagebetaling, proceduren for førtidig tilbagebetaling og, hvor det er relevant, oplysninger om kreditgiverens ret til komensation, og den måde, hvorpå denne komensation fastsættes

[...]«

11. Artikel 16 i direktiv 2008/48 bærer overskriften »Førtidig tilbagebetaling« og har følgende ordlyd:

»1. Forbrugeren har til enhver tid ret til helt eller delvis at indfri sine forpligtelser i henhold til en kreditaftale. I sådanne tilfælde har forbrugeren ret til en reduktion af de samlede kreditomkostninger, der består af renter og omkostninger i den resterende del af aftalens løbetid.

2. I tilfælde af førtidig tilbagebetaling af en kredit har kreditgiveren ret til en rimelig og objektivt begrundet kompensation for eventuelle omkostninger, der er direkte forbundet med den førtidige tilbagebetaling af kreditten, hvis den førtidige tilbagebetaling falder i en periode, for hvilken der er aftalt en fast debitorrente.

Kompensationen må ikke overstige 1% af det kreditbeløb, der tilbagebetales før tiden, hvis der er mere end ét år mellem den førtidige betaling og kreditaftalens aftalte ophørstidspunkt. Hvis perioden ikke overstiger ét år, må kompensationen ikke overstige 0,5% af det kreditbeløb, der tilbagebetales før tiden.

3. Kompensation for førtidig tilbagebetaling kan ikke kræves:

- a) hvis tilbagebetalingen har fundet sted i henhold til en forsikringsaftale, der har til formål at garantere tilbagebetalingen af kreditten
- b) i forbindelse med kassekreditter, eller
- c) hvis tilbagebetalingen falder i en periode, for hvilken der er ikke aftalt en fast debitorrente.

4. Medlemsstaterne kan beslutte, at

- a) kreditgiveren kun kan kræve en sådan kompensation, hvis det beløb, der tilbagebetales førtidigt, overstiger den tærskel, der er fastsat i national ret; denne tærskel må ikke overstige 10 000 EUR inden for enhver periode på 12 måneder
- b) kreditgiveren undtagelsesvis kan kræve højere kompensation, hvis han kan bevise, at de tab, han har lidt som følge af den førtidige tilbagebetaling, overstiger det i medfør af stk. 2 fastsatte beløb.

Hvis den kompensation, som kreditgiveren kræver, overstiger dennes faktiske tab, kan forbrugeren kræve en tilsvarende nedsættelse.

I så tilfælde udgør tabet forskellen mellem den oprindeligt aftalte rente og den rente, til hvilken kreditgiveren kan udlåne det førtidigt tilbagebetalte beløb på markedet på tidspunktet for den førtidige tilbagebetaling, under hensyntagen til den førtidige tilbagebetalings indvirkning på de administrative omkostninger.

5. Ingen kompensation må overstige det rentebeløb, som forbrugeren skulle have betalt i perioden mellem den førtidige betaling og kreditaftalens aftalte ophørstidspunkt.«

12. Artikel 22 i direktiv 2008/48 bærer overskriften »Harmonisering og direktivets ufravigelige karakter«. Stk. 1 bestemmer følgende:

»I det omfang dette direktiv indeholder harmoniserede bestemmelser, kan medlemsstaterne ikke i national ret bibeholde eller indføre bestemmelser, der fraviger dem, der er fastsat i dette direktiv.«

B. National ret

13. Ustawa z dnia 12 maja 2011 roku o kredycie konsumenckim (lov af 12.5.2011 om forbrugerkredit, Dz.U. 2016, position 1528, som ændret) (herefter »loven«) gennemfører direktiv 2008/48 i polsk ret.

14. I henhold til lovens artikel 49, stk. 1, reduceres de samlede kreditomkostninger ved tilbagebetaling af hele kreditten før det i aftalen fastsatte tidspunkt med de omkostninger, som vedrører den periode, med hvilken aftalens løbetid afkortes, selv om forbrugeren har afholdt dem før tilbagebetalingen.

II. Faktiske omstændigheder

15. Anmodningen om en præjudiciel afgørelse omhandler tre sager, som den forelæggende ret har samlet under ét med henblik på en samlet behandling og afgørelse. Alle disse retssager følger grundlæggende samme model, som beskrives nedenfor.

16. De sagsøgte, som er kreditinstitutter, indgik forbrugerkreditaftaler med forbrugere med bestemte løbetider, idet de opkrævede en provision for at yde disse kreditter. I alle tre tilfælde afhang provisionens størrelse ikke af kreditaftalernes løbetid. Forbrugerne tilbagebetalte de ydede kreditter fuldt ud før tiden.

17. Efterfølgende indgik forbrugerne aftaler med sagsøgeren om cession af kravene på grundlag af førtidig fuldstændig tilbagebetaling af forbrugerkreditterne, bl.a. på grundlag af tilbagebetaling af den tidligere betalte provision. Sagsøgeren sendte de sagsøgte en meddelelse hver om overdragelsen af de omhandlede krav og opfordrede dem samtidig til frivillig betaling af det omtvistede beløb, som udgør den del af provisionen, der svarede til tilbagebetalingsperioden, samt morarenter i henhold til loven.

18. Da de sagsøgte ikke efterkom opfordringerne, anlagde sagsøgeren sag ved den forelæggende ret med påstand om, at de sagsøgte blev tilpligtet at betale de omtvistede beløb plus morarenter i henhold til loven. Med spørgsmålet ønskes reelt oplyst, hvilken reduktion af kreditomkostningerne de er berettiget til, som følge af den førtidige tilbagebetaling.

III. Anmodningen om præjudiciel afgørelse

19. Den forelæggende ret er i tvivl om, hvorvidt forbrugerens ret til reduktion af de samlede kreditomkostninger i henhold til den nationale lovgivning, som gennemfører artikel 16, stk. 1, i direktiv 2008/48, skal fortolkes således, at den omfatter omkostninger, der ikke afhænger af kreditaftalens løbetid. Den forelæggende ret har i denne forbindelse fremhævet, at de polske domstole har anlagt modstridende fortolkninger. Den nævnte navnlig to domme fra to forskellige polske retter, der fastslog, at loven kun giver ret til tilbagebetaling af en del af de omkostninger, der er afhængige af aftalens løbetid. I en tredje dom fastslog en anden ret imidlertid på grundlag af en fortolkning af national ret i lyset af artikel 16 i direktiv 2008/48, at forbrugerens ret til reduktion af omkostningerne omfatter omkostninger, som er uafhængige af kreditaftalens løbetid.

20. Under disse omstændigheder har Sąd Rejonowy Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku (retten i første instans Lublin-Wschód i Lublin med sæde i Świdnik, Polen) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende spørgsmål med henblik på en præjudiciel afgørelse:

»Skal artikel 16, stk. 1, sammenholdt med artikel 3, litra g), i [direktiv 2008/48], fortolkes således, at en forbruger ved indfrielse før tiden af sine forpligtelser i henhold til en kreditaftale har ret til reduktion af de samlede kreditomkostninger, herunder også de omkostninger, hvis størrelse ikke afhænger af den pågældende kreditaftales løbetid«?

IV. Bedømmelse

A. Domstolens kompetence, og hvorvidt den præjudicielle forelæggelse kan antages til realitetsbehandling

21. En af de sagsøgte, Santander Consumer Bank, har i det væsentlige gjort gældende, at det præjudicielle spørgsmål ikke kan antages til realitetsbehandling. Den hævder således, at artikel 16, stk. 1, i direktiv 2008/48 ikke finder anvendelse, idet tvisten i hovedsagen omhandler to personer, der handler som led i deres erhvervsmæssige virksomhed.

22. Det skal i denne forbindelse erindres, at den ved artikel 267 TEUF indførte procedure er et middel til samarbejde mellem Domstolen og de nationale domstole, som giver førstnævnte mulighed for at forsyne sidstnævnte med de elementer vedrørende fortolkningen af EU-retten, som er nødvendige for, at de kan afgøre den for dem verserende tvist². Det tilkommer udelukkende de nationale retter, som tvisten er indbragt for, og som har ansvaret for den retsafgørelse, som skal træffes, på grundlag af omstændighederne i den konkrete sag at vurdere, såvel om en præjudiciel afgørelse er nødvendig for, at de kan afsige dom, som relevansen af de spørgsmål, de forelægger Domstolen³.

23. Såfremt det spørgsmål, der rejses, følgerig omhandler fortolkningen af EU-retten, er Domstolen i princippet forpligtet til at træffe en afgørelse. Domstolen kan selvsagt afvise en anmodning fra en national domstol, hvis det klart fremgår, at den ønskede fortolkning af EU-retten savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, såfremt problemet er af hypotetisk karakter, eller såfremt Domstolen ikke råder over de faktiske og retlige oplysninger, som er nødvendige for, at den kan give en hensigtsmæssig besvarelse af de forelagte spørgsmål⁴. Den omstændighed, at en af parterne i hovedsagen anfægter relevansen af det præjudicielle spørgsmål i forbindelse med løsningen af tvisten i hovedsagen, kan ikke i sig selv begrunde, at disse spørgsmål ikke kan antages til realitetsbehandling.

24. Det skal i den foreliggende sag bemærkes, at anvendelsesområdet for direktiv 2008/48 afhænger af parternes identitet i forhold til kreditten og ikke i forhold til tvisten. I henhold til artikel 2, stk. 1, i direktiv 2008/48 finder sidstnævnte anvendelse på »kreditaftaler«, som er et begreb, der defineres i direktivets artikel 3, litra c), som »en aftale, hvorved en kreditgiver yder eller giver tilsagn om at yde en forbruger kredit i form af henstand med betalingen, lån eller anden tilsvarende form for finansiel facilitet, undtagen aftaler om løbende levering af tjenesteydelser eller varer af samme art, hvor forbrugeren betaler for ydelserne eller varerne i rater, så længe de leveres«. Der er i den foreliggende sag uomtvistet, at de omhandlede kreditter blev ydet til forbrugere.

25. Under disse omstændigheder fremgår det ikke med al tydelighed af den forelæggende rets beskrivelse af sagen, at artikel 16, stk. 1, i direktiv 2008/48 ikke kan finde anvendelse i den i hovedsagen omhandlede situation. Det er følgerig min opfattelse, at Domstolen ikke skal fastslå, at det præjudicielle spørgsmål ikke kan antages til realitetsbehandling.

2 – Dom af 5.7.2016, Ognyanov (C-614/14, EU:C:2016:514, præmis 16).

3 – Dom af 1.7.2010, Sbarigia (C-393/08, EU:C:2010:388, præmis 19 og 20).

4 – Dom af 20.9.2018, OTP Bank og OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750, præmis 37).

B. Sagens realitet

26. For så vidt angår det præjudicielle spørgsmål ønsker den forelæggende ret i det væsentlige oplyst, hvorvidt artikel 16, stk. 1, i direktiv 2008/48 skal fortolkes således, at reduktionen af kreditomkostningerne, som en forbruger er berettiget til, såfremt denne forbruger har foretaget en førtidig tilbagebetaling, kan omfatte omkostninger, hvis størrelse ikke afhænger af kreditaftalens løbetid.

1. Indholdet af artikel 16, stk. 1, i direktiv 2008/48

27. I henhold til artikel 16, stk. 1, i direktiv 2008/48 gælder, at »[f]orbrugeren har til enhver tid ret til helt eller delvis at indfri sine forpligtelser i henhold til en kreditaftale. I sådanne tilfælde har forbrugeren ret til en reduktion af de samlede kreditomkostninger, der består af renter og omkostninger i den resterende del af aftalens løbetid«.

28. Det følger således af ordlyden af artikel 16, stk. 1, i direktiv 2008/48, at medlemsstaterne i tilfælde af førtidig tilbagebetaling skal fastsætte, at forbrugere er berettigede til en reduktion, der for det første skal foretages i de samlede kreditomkostninger og for det andet består af renterne og omkostningerne i den resterende del af aftalens løbetid.

29. For så vidt angår den første del af denne bestemmelse præciseres den form for omkostninger, der som følge af deres karakter, kan reduceres. Eftersom artikel 16, stk. 1, bestemmer, at der skal foretages en reduktion i de samlede kreditomkostninger, kan kun de omkostninger, der udgør en del af de samlede kreditomkostninger, reduceres.

30. De samlede omkostninger i forbindelse med kreditten defineres i artikel 3, litra g), i direktiv 2008/48 som »alle omkostninger [...] som forbrugeren skal betale i forbindelse med kreditaftalen, og som kreditgiveren har kendskab til, bortset fra notarialgebyrer, omkostninger ved accessoriske tjenesteydelser i forbindelse med kreditaftalen, navnlig forsikringspræmier, medregnes også, såfremt indgåelsen af aftalen om tjenesteydelser desuden er obligatorisk for at opnå kreditten eller for at opnå kreditten på de annoncerede vilkår og betingelser«. Følgelig er notarialgebyrer udelukket fra retten til at kræve reduktion i tilfælde af førtidig tilbagebetaling i henhold til artikel 16, stk. 1, i direktiv 2008/48.

31. For så vidt angår den anden del af artikel 16, stk. 1, bestemmes det, at den anvendelige reduktion skal bestå af »renter og omkostninger i den resterende del af aftalens løbetid«. Heraf følger for det første, at reduktionen skal vedrøre både renter og omkostninger og for det andet vedrøre »den resterende del af aftalens løbetid«.

32. Det følger af det ovenstående, at artikel 16, stk. 1, fastlægger visse kerneprincipper, nærmere bestemt dem, jeg netop har beskrevet, der skal overholdes af medlemsstaterne. Jeg vil nedenfor tage stilling til, i hvilket omfang direktiv 2008/48 udgør en harmoniseringsforanstaltning.

2. Omfanget af harmoniseringen foretaget ved direktiv 2008/48

33. Jeg medgiver, at det første led i niende betragtning nævner, at »[f]uldstændig harmonisering er nødvendig«. Den grad af harmonisering, der forfølges ved dette direktiv, bør imidlertid ikke blandes sammen med omfanget af denne harmonisering. Følgelig vedrører den fuldstændige harmonisering, der henvises til i niende betragtning, ikke nødvendigvis samtlige aspekter af de forbruger kreditter, der nævnes i direktiv 2008/48. Jeg vil ligeledes fremhæve, at det desuden udtrykkeligt fremgår af det tredje led i den samme betragtning, at medlemsstaternes forbud mod at bibeholde eller indføre andre

bestemmelser på nationalt plan end dem, der er fastsat i dette direktiv, »bør dog kun gælde på de områder, hvor der er fastsat harmoniserede bestemmelser i dette direktiv. Hvor der ikke findes harmoniserede bestemmelser, bør medlemsstaterne fortsat kunne bibeholde eller indføre national lovgivning«.

34. Den omstændighed, at direktiv 2008/48 kun har til formål at opnå fuldstændig harmonisering for så vidt angår visse aspekter af forbrugerkredit, bekræftes ved direktivets artikel 1. I henhold til denne bestemmelse er formålet med direktiv 2008/48, at »harmonisere *visse* aspekter af medlemsstaternes love [...] om aftaler om forbrugerkredit«. Endvidere bestemmer artikel 22 i direktiv 2008/48 blot, at »[i] det omfang dette direktiv indeholder harmoniserede bestemmelser, kan medlemsstaterne ikke i national ret bibeholde eller indføre bestemmelser, der fraviger dem, der er fastsat i dette direktiv«.

35. Endelig kan det anføres, at Domstolen allerede i forbindelse med et direktiv, der havde til formål at opnå fuldstændig harmonisering, har accepteret, at der ikke var foretaget harmonisering af alle de aspekter, der blev nævnt i dette direktiv. Eksempelvis har Domstolen for så vidt angår i det sjette momsdirektiv⁵ fastslået, at såfremt medlemsstater anvender visse af de muligheder, der er fastlagt i artikel 17, stk. 5, tredje afsnit, i det sjette direktiv, kan de anvende en beregningsmetode, der afviger fra den, der nævnes i dette direktiv, navnlig under forudsætning af, at den valgte metode sikrer en mere nøjagtig fastlæggelse af pro rata-satsen for fradrag for den indgående moms end den, der følger af anvendelsen af den, der er fastlagt i direktivet⁶.

36. For så vidt angår artikel 16, stk. 1, i direktiv 2008/48 skal det bemærkes, at eftersom denne bestemmelse ikke fastsætter beregningsmetoden, der skal anvendes, er det min opfattelse, at EU-lovgivers hensigt var at give medlemsstaterne et vist råderum for så vidt angår dette forhold. Det er i tiende betragtning tillige anført, at omfanget af den harmonisering, der tilsigtes ved direktiv 2008/48, fastlægges ved de specifikke definitioner i direktivets artikel 3, litra g). Det er følgelig i denne sammenhæng væsentligt at bemærke, at udtrykket »reduktion«, der anvendes i artikel 16, stk. 1, ikke defineres i dette direktiv.

37. Som jeg tidligere har nævnt, betyder dette selvfølgelig ikke, at medlemsstater kan vælge og vrage mellem de forskellige metoder. De skal overholde de principper, der er fastsat i artikel 16, stk. 1, for så vidt angår forpligtelsen til at omfatte både renter og omkostninger. For så vidt angår fastlæggelsen af, hvilken del af disse renter og omkostninger der kan reduceres, kræver ingen af disse principper, således som den forelæggende ret har ønsket oplyst, at *størrelsen* af de omhandlede omkostninger skal afhænge af reduktionen af kreditaftalens løbetid. Selv om direktivets artikel 16, stk. 1, bestemmer, at disse dele svarer til renter og omkostninger »i den resterende del af aftalens løbetid«, er bestemmelsen relativ vag, idet det kunne betyde, at de omhandlede renter og omkostninger er dem, der opstår efter tilbagebetalingsdatoen⁷.

38. I betragtning af det ovenstående forekommer det mig klart, at direktiv 2008/48 ikke harmoniserer den beregningsmetode, som skal benyttes med henblik på at bestemme den anvendelige reduktion i tilfælde af førtidig tilbagebetaling, men angiver de principper, som medlemsstaterne skal overholde ved fastlæggelsen af denne metode.

5 – Rådets sjette direktiv 77/388/EØF af 17.5.1977 om harmonisering af medlemsstaternes lovgivning om omsætningsafgifter – Det fælles merværdiafgiftssystem: ensartet beregningsgrundlag (EFT 1977, L 145, s. 1).

6 – Der er ikke nogen bestemmelse i dette direktiv, der udtrykkeligt nævner, at det er muligt for medlemsstater at fravige denne metode. Jf. dom af 8.11.2012, BLC Baumarkt (C-511/10, EU:C:2012:689, præmis 24).

7 – Den franske og italienske version af direktiv 2008/48 anvender adjektivet »skyldig« (»intérêts et frais *dus* pour la durée résiduelle«, »*dovuti* per la restante durata«). Bortset fra den omstændighed, at dette udtryk ikke findes i de andre sprogversioner, forekommer det mig imidlertid ikke at være i strid med det, som jeg netop har beskrevet, idet udtrykket kan fortolkes i betydningen udløbet. Den engelske version indeholder under alle omstændigheder ikke dette adjektiv (»interest and the costs for the remaining duration«), mens den spanske og den tyske version anvender ganske generiske udtryk i form af henholdsvis »correspondientes a la duración« og »für die verbleibende Laufzeit des Vertrags richtet«).

3. Bedømmelse af foreneligheden af de forskellige foreslåede fortolkninger med artikel 16, stk. 1.

39. Ordlyden af loven synes at være relativt åben i hovedsagen, hvilket bekræftes af den omstændighed, at de polske domstole som nævnt af den forelæggende ret har fortolket den på forskellige måder.

40. Eftersom den forelæggende ret følgelig skal fortolke dens nationale lovgivning i overensstemmelse med EU-retten, foreslår jeg, at der tages stilling til kravet for medlemsstaterne i henhold til udtrykket »i den resterende del af aftalens løbetid« i artikel 16, stk. 1, i direktiv 2008/48, som det rejste spørgsmål vedrører⁸.

41. Det skal i denne forbindelse bemærkes, at den forelæggende ret foreslår to forskellige fortolkninger af denne sætning.

42. Den *første fortolkning* støttes på den tanke, at udtrykket »i den resterende del af aftalens løbetid« har til hensigt kun at begrænse reduktionen til omkostninger vedrørende kredittens løbetid. Følgelig henviser udtrykket »omkostninger« til de udgifter, som kreditinstituttet har afholdt for så vidt angår det ydede kredit⁹. Således fritager artikel 16, stk. 1, i det væsentlige forbrugere for så vidt angår »omkostninger« fra at betale de udgifter, der vedrører den resterende del af aftalens løbetid. Pointen er her, at eftersom instituttet ikke skal afholde disse udgifter, er forbrugeren berettiget til at få dem fratrasket de samlede kreditomkostninger¹⁰.

43. Den *anden fortolkning* ville have som konsekvens, at de samlede kreditomkostninger reduceres i forhold til den resterende del af aftalens løbetid. Udtrykket »i den resterende del af aftalens løbetid« ville i det væsentlige kun være en indikation af, hvordan reduktionen beregnes, nærmere bestemt i forhold til den resterende del af aftalens løbetid.

44. Der skal yderligere tages stilling til to øvrige fortolkninger.

45. Den *tredje fortolkning*, som er den, der foreslås af sagsøgte, går på, at de omkostninger, der kan fratrækkes de samlede kreditomkostninger, kun er dem, der i kreditaftalen formelt beskrives som værende afhængige af selve kreditaftalens løbetid. Eftersom den ydede tjeneste, der består i at yde lånet, endvidere er gennemført fuldstændigt, så snart pengene er til rådighed for forbrugeren, bør kreditinstituttets fortjenstmargen forblive intakt.

46. I henhold til den *fjerde* og sidste fortolkning svarer den reduktion, som forbrugeren har ret til, til de engangsbetalinger eller faste betalinger, der ikke endnu er skyldige, da den førtidige tilbagebetaling blev foretaget.

47. Med henblik på at fastslå, hvilke af disse fortolkninger er forenelige med artikel 16, stk. 1, i direktiv 2008/48, er det nødvendigt at tage hensyn til de principper, som er fastlagt i bestemmelsen, da disse principper i overensstemmelse med Domstolens fortolkningsmetode kan udledes af den sammenhæng, hvori denne bestemmelse indgår, dens formål og dens ordlyd¹¹.

8 – Jf. eksempelvis dom af 27.3.2019, Pawlak (C-545/17, EU:C:2019:260, præmis 83).

9 – I henhold til denne fortolkning, der støttes af de sagsøgte i hovedsagen og af den spanske regering, kan engangsomkostninger ikke blive reduceret i tilfælde af en førtidig tilbagebetaling. Kun faste omkostninger, der indtræder efter tilbagebetalingen, kan omfattes af denne reduktion.

10 – Følgelig ville de omkostninger, der skulle fratrækkes kredittens samlede omkostninger være små: De består i det væsentlige af omkostninger, der vedrører forberedelsen og overførelsen af periodiske oplysninger til forbrugeren i overensstemmelse med gældende EU-retlige og nationale bestemmelser. Størsteparten af de omkostninger, der genereres ved et lån, er engangsomkostninger som eksempelvis omkostninger til oprettelse og behandling af sagsøgerens sag eller informationssøgning om forbrugers kreditværdighed. I praksis er de omhandlede udgifter faste udgifter, der påløber efter datoen for den førtidige tilbagebetaling, idet engangsomkostninger generelt er uafhængige af aftalens løbetid.

11 – Dom af 4.5.2010, TNT Express Nederland (C-533/08, EU:C:2010:243, præmis 44).

48. Hvad angår sammenhængen skal det bemærkes, at adskillige parter har foreslået at anlægge en systemisk fortolkning af kravet i artikel 16, stk. 1, i direktiv 2008/48 i lyset af artikel 16, stk. 2. Eftersom kreditinstitutter er berettiget til »en rimelig og objektivt begrundet« kompensation for »eventuelle omkostninger, der er direkte forbundet med den førtidige tilbagebetaling af kreditten, hvis den førtidige tilbagebetaling falder i en periode, for hvilken der er aftalt en fast debitorrente«, skal omfanget af reduktionen i artikel 16, stk. 1, fortolkes bredt og til fordel for forbrugeren.

49. Jeg er imidlertid for mit vedkommende ikke overbevist om denne tilgang. I modsætning til det argument, der er blevet fremført af den polske regering, er det således ikke min opfattelse, at artikel 16, stk. 1, i direktiv 2008/48 med henblik på at sikre den effektive virkning (»effet utile«) af artikel 16, stk. 2, skal fortolkes således, at den nødvendigvis fører til en reduktion af kreditinstituttets fortjeneste. I modsætning til en gængs fortolkning har artikel 16, stk. 2, ikke til hensigt at modregne den fortjeneste, som långiveren kunne have opnået, såfremt den førtidige tilbagebetaling af kreditten ikke havde fundet sted. Selv om kreditinstituttet udlåner de tilbagebetalte beløb igen, vil dets fortjenstmargen ikke nødvendigvis være den samme, som den ville have været, såfremt den oprindelige kreditaftale fortsat var i kraft¹². Dette bør imidlertid ikke tilsløre den omstændighed, at ordlyden af artikel 16, stk. 2, henviser til »omkostninger« og ikke til »tab«, der endvidere skal være »direkte forbundet med den førtidige tilbagebetaling af kreditten«. Heraf følger således, at den kompensation, der kan kræves i henhold til denne bestemmelse, kun har til formål at modregne de udgifter, der blev afholdt som følge af den førtidige tilbagebetaling af kreditaftaler, når der skal foretages specifikke transaktioner med henblik herpå¹³.

50. Muligheden for at få kompensation for tabt fortjeneste som følge af førtidig tilbagebetaling af en kreditaftale fastlægges således ved direktiv 2008/48: Den fastlægges imidlertid i henhold til artikel 16, stk. 4, litra b), og *ikke* i henhold til artikel 16, stk. 2. Idet artikel 16, stk. 4, litra b), imidlertid er valgfri, skal medlemsstater have indført en sådan mulighed i national lovgivning i forbindelse med gennemførelsen af direktivet. Direktivets artikel 16, stk. 4, litra b, fastsætter endvidere, at denne kompensation kun undtagelsesvist kan kræves, såfremt kreditinstituttet kan bevise, at det tab, det har lidt, overstiger den tærskel, der er fastsat i artikel 16, stk. 2, andet afsnit. Følgelig er risikoen for, at et kreditinstitut kan få kompensation, selv om dets fortjeneste ikke er blevet væsentlig reduceret, relativt begrænset.

51. Med hensyn til de formål, der forfølges ved artikel 16, stk. 1, i direktiv 2008/48, er det korrekt, at det i syvende betragtning er anført, at direktivet har til formål at »få et velfungerende indre marked for forbrugerkredit bragt i stand«. I strid med det argument, der er blevet fremført af de sagsøgte, kan det imidlertid ikke udledes, at formålet med artikel 16, stk. 1, skulle være at beskytte kreditinstitutter mod konsekvenserne af førtidig tilbagebetaling. Det fremgår udtrykkeligt af denne betragtning, at frembringelsen af et velfungerende indre marked skal opnås ved at indføre en harmoniseret fællesskabsramme på en række centrale områder og ikke ved at beskytte kreditinstitutter mod konsekvenserne af førtidig tilbagebetaling.

52. Man kan omvendt ikke ignorere den omstændighed, at 39. betragtning, som specifikt forholder sig til formålene i artikel 16, stk. 1, ikke henviser til denne reduktion, men at det i stedet kun følger, at »[f]orbrugeren bør have mulighed for at indfri sine forpligtelser forud for det tidspunkt, der er fastsat i kreditaftalen«. Dette tyder således på, at EU-lovgiver var af den opfattelse, at denne reduktion betragtes som den logiske følge af førtidig tilbagebetaling og følgelig er let at beregne. Desuden gives der i den

12 – Hvis kreditinstituttet i tilfælde af førtidig tilbagebetaling kan udlåne de tilbagebetalte beløb igen. Jeg medgiver, at betingelserne for refinansiering (enten ved at anvende interbankmarkedet eller investorers midler, såfremt kreditinstituttet er en bank) kan have ændret sig. I denne situation vil den gældende rentesats for kreditaftalen imidlertid endvidere principielt være forskellig. Følgelig kan fortjenstmargenen først og fremmest således have ændret sig, såfremt konkurrencen på markedet har udviklet sig siden indgåelsen af aftalen.

13 – Grunden til, at tabt fortjeneste ikke er omfattet af den kompensation, der er fastsat i artikel 16, stk. 2, i direktiv 2008/48, kan udledes af 39. betragtning, eftersom sidstnævnte fremhæver, at »forbrugerkredit som følge af kredittens løbetid og størrelse ikke finansieres med langfristede finansierungsordninger«. Under disse omstændigheder forbliver tabt fortjeneste, i det omfang den er mulig, relativt begrænset, medmindre markedet fuldstændigt ændrer sig.

samme betragtning også udtryk for tanken om, at det skal være let at bedømme konsekvenserne af førtidig tilbagebetaling, hvor ordlyden i dette tilfælde henviser til den kompensation, som et kreditinstitut er berettiget til. I henhold til 39. betragtning gælder således i denne situation, at »beregningsmetoden [bør] være let at anvende for kreditgiveren [...]«.

53. Mens den første fortolkning, hvorefter reduktionen skal svare til de udgifter, som kreditinstituttet ikke skal afholde som følge af førtidig tilbagebetaling, tilsyneladende på overfladen er relativt enkel og følgelig endnu en gang ganske tiltalende, vil den praktiske gennemførelse set fra dette perspektiv sandsynligvis føre til betydelige praktiske vanskeligheder. Som den forelæggende ret har fremhævet i dens anmodning, præciserer kreditinstitutter sjældent, hvilke af de udgifter, som de skal afholde, er omfattet af de omkostninger, som de opkræver forbrugere, og selv såfremt dette er tilfældet, vil forbrugeren fortsat have ret til at anfægte nøjagtigheden af disse præciseringer.

54. Størrelsen af de opkrævede gebyrer er endvidere ikke til nogen særlig hjælp. Selv når de opkrævede omkostninger er blevet beregnet med henvisning til kredittens løbetid, skal det bemærkes, at de kan tjene som kompensation for delvist faste omkostninger og delvist engangsomkostninger, herunder de omkostninger, som udelukkende er opstået inden den førtidige tilbagebetaling. Det samme gør sig gældende, når sådanne omkostninger er blevet beregnet i forhold til størrelsen af den ydede kredit, idet samtlige variable omkostninger ikke nødvendigvis er faste omkostninger. Endelig kan de omkostninger eller gebyrer, som forbrugere anmodes om at betale, omfatte en del, der er fortjeneste, idet der ikke findes regler, der forpligter kreditinstitutter til at opnå deres fortjenstmargen udelukkende ved renteomkostninger for forbrugere.

55. I praksis er den eneste måde at få et præcist overblik over størrelsen på det beløb, som kreditinstituttet sparer, følgelig at kræve, at den fører et »omkostningsregnskab«, der har til formål nøjagtigt at identificere og værdiansætte de elementer, der udgør dens nettodriftsindtægter. I tilfælde af et kreditinstitut omfatter disse elementer de udgifter, der udspringer af løbetiden for de ydede kreditter. Omkostningsregnskaber er imidlertid ikke blevet gjort obligatoriske for kreditinstitutter ved direktiv 2008/48 og tilsyneladende heller ikke ved andre EU-retsakter¹⁴. Såfremt Domstolen følgelig måtte anvende den første tilgang, ville det betyde, at omkostningsregnskaber i praksis ville blive obligatoriske, selv om der ikke i øvrigt er fastsat en sådan forpligtelse. I tilfælde af en tvist om størrelsen af den reduktion, som forbrugeren er berettiget til i forbindelse med foretagelsen af en førtidig tilbagebetaling, vil de nationale domstole yderligere skulle gøre brug af regnskabseksperter, uanset at de involverede omkostninger efter deres art er relativt små.

56. Uagtet de teoretiske aspekter af denne eventuelle fortolkning er det min opfattelse, at denne fortolkning – henset til de netop nævnte involverede praktiske vanskeligheder, der som nævnt sandsynligvis er betydelige – er uforenelig med tanken i 39. betragtning til direktiv 2008/48 om, at konsekvenserne af førtidig tilbagebetaling skal være lette at vurdere.

57. I denne forbindelse er ordlyden af artikel 16, stk. 1, endnu mere afgørende. Både den første og den tredje fortolkning er i strid med henvisningen i denne bestemmelse til udtrykket »renter«. Jeg vil indlede med den tredje fortolkning.

14 – En sådan en forpligtelse eksisterer kun under visse ganske særlige omstændigheder, jf. eksempelvis artikel 34 i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 909/2014 af 23.7.2014 om forbedring af værdipapirafviklingen i Den Europæiske Union og om værdipapircentraler samt om ændring af direktiv 98/26/EF og 2014/65/EU samt forordning (EU) nr. 236/2012 (EUT 2014, L 257, s. 1) og artikel 11 i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2017/352 af 15.2.2017 om opstilling af rammer for levering af havnetjenester og fælles regler om finansiel gennemsigtighed for havne (EUT 2017, L 57, s. 1).

58. I henhold til denne fortolkning kan omkostninger kun reduceres under forudsætning af, at de formelt er blevet beskrevet således, at de afhænger af aftalens løbetid. Man kan imidlertid bemærke, at eftersom EU-lovgiver har anset det for nødvendigt at henvise både til renter og omkostninger, skal reduktionen i artikel 16, stk. 1, i direktiv 2008/48 følges således, at den omhandler begge elementer og ikke kun omkostninger som antaget i den tredje fortolkning.

59. Selv såfremt den tredje fortolkning endvidere finder anvendelse i tilfælde af renter, fungerer dette ydermere ikke i praksis uden at anvende noget yderligere, hvilket reelt vil sige den anden eller den fjerde fortolkning¹⁵, eftersom de »renter«, der betales fuldt ud, afhænger af aftalens løbetid. Følgelig forudsætter opretholdelsen af den tredje fortolkning anvendelsen af to separate beregningsmetoder for henholdsvis renter og omkostninger. Dette ville imidlertid være i strid med selve ordlyden af artikel 16, stk. 1.

60. For så vidt angår den første fortolkning skal jeg bemærke, at udtrykket »renter« henviser til et element af kreditinstituttets vederlag, der er præcist og umiddelbart konstaterbart, eftersom det beregnes ved at anvende en årlig procentdel. Som ethvert andet element af dets vederlag bidrager betalingen af renter naturligt til kreditinstituttets rentabilitet, men den overfører endvidere de udgifter, der er blevet afholdt af banker i forbindelser med kreditter, til forbrugerne. Såfremt man følges således, at det henviser til omkostninger, der er blevet afholdt af kreditinstituttet, som antaget i den første og den tredje fortolkning, kan det føre til en dobbelt reduktion af det samme element, idet renterne også er omfattet. Det er imidlertid efter min opfattelse ikke det, som EU-lovgiver havde til hensigt.

61. Eftersom udtrykket »renter« er forbundet med udtrykket »omkostninger« ved konjunktionen »og«, forekommer det mig at være mere logisk at anse begge således, at de vedrører betalinger, som forbrugeren skal foretage. Følgelig henviser udtrykket »omkostninger« i artikel 16, stk. 1, ikke, som det forudsættes ved den første fortolkning, til de udgifter, som kreditinstituttet afholder, men snarere til betalinger, der opkræves fra forbrugere ud over renter.

62. Udtrykket »[skyldige] i den resterende del af aftalens løbetid« skal med andre ord fortolkes således, at det betyder, at den reduktion, der er fastsat i artikel 16, stk. 1, ikke er afhængig af formålet med de omkostninger, der opkræves af forbrugere, således som det foreslås ved den første og den tredje fortolkning, men derimod af den dato, hvor der opkræves betaling af omkostningerne fra forbrugerne.

63. Det er min opfattelse, at den anden og den fjerde fortolkning er i overensstemmelse med denne konklusion. Jeg accepterer, at begge fortolkninger har ulemper, men, som jeg allerede har haft anledning til at bemærke, findes der oprigtigt talt ikke nogen fuldstændig tilfredsstillende fortolkning af artikel 16, stk. 1, i direktiv 2008/48.

64. Jeg anerkender navnlig, at begge fortolkninger kan føre til en ubalance i forholdet mellem kreditgiveren og låntageren. For så vidt angår den anden fortolkning gælder, at såfremt tilbagebetalingen foretages meget tidligt, er de faste udgifter, som kreditinstituttet har afholdt, eventuelt ikke blevet fuldstændigt amortiseret ved de gebyrer og renter, der er betalt af forbrugeren, og følgelig kan kreditinstituttet lide et tab. For så vidt angår den fjerde fortolkning lader den muligheden stå åben for, at kreditinstitutter ved at overføre samtlige deres faste omkostninger til forbrugere ved aftalens begyndelse kan omgå konsekvenserne af omkostningsreduktion i tilfælde af en førtidig tilbagebetaling. Begge fortolkninger har imidlertid den klare fordel, at forbrugeren vil opnå en reduktion i både renter og omkostninger som følge af førtidig tilbagebetaling på en måde, der er (relativt) proportionel i forhold til omfanget af den førtidige tilbagebetaling af kreditaftalen.

15 – Dette indebærer endvidere, at der tages stilling til og følgelig fastslås, at en del af fortjenesten kan henføres til den resterende løbetid. Imidlertid er en fortjenstmargen ikke nødvendigvis lineær.

65. Desuden er jeg ikke overbevist om, at EU-lovgiver nødvendigvis havde til hensigt at opnå en perfekt balance mellem kreditinstitutters og forbrugeres interesser. Det fremgår således af artikel 16, stk. 5, i direktiv 2008/48, at lovgiveren i et vist omfang ikke havde til hensigt at udelukke muligheden for, at forbrugeren skulle betale det samme beløb, som forbrugeren skulle have betalt, såfremt der ikke forelå en førtidig betaling¹⁶.

66. Selv om ordlyden af artikel 16, stk. 1, i direktiv 2008/48 med fordel kunne have været formuleret med større klarhed på dette punkt, er den anden og den fjerde fortolkning ikke alene forenelige med principperne i direktiv 2008/48, men de afspejler formentlig tillige det, som EU-lovgiver må have haft i tankerne.

67. Medlemsstater kan følgelig efter min opfattelse bl.a. vælge at gennemføre denne bestemmelse eller i det mindste, såfremt det er passende, fortolke deres nationale lovgivning i overensstemmelse med den ene eller anden af disse to mulige fortolkninger.

V. Forslag til afgørelse

68. Af de grunde, som jeg har forklaret ovenfor, foreslår jeg Domstolen at besvare det præjudicielle spørgsmål fra Sąd Rejonowy Lublin-Źschód w Lublinie z siedzibą w Źwidniku (retten i første instans Lublin-Źschód i Lublin med sæde i Źwidnik, Polen) som følger:

»Artikel 16, stk. 1, sammenholdt med artikel 3, litra g), i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/48/EF af 23. april 2008 om forbrugerkreditaftaler og om ophævelse af Rådets direktiv 87/102/EØF skal fortolkes således, at såfremt en forbruger har foretaget en førtidig tilbagebetaling, kan den reduktion, som forbrugeren er berettiget til, vedrøre omkostninger, hvis størrelse ikke afhænger af kreditaftalens løbetid. En medlemsstat kan dog ikke begrænse sin nationale lovgivning – og en national domstol ved sin fortolkning heraf – således, at denne reduktion kun svarer til de udgifter, som kreditinstituttet sparer som følge af en førtidig tilbagebetaling.«

16 – Det bør endvidere for det første fremhæves, at kreditinstitutter i henhold til artikel 10, stk. 2, litra r), i direktiv 2008/48 skal oplyse forbrugere om proceduren for førtidig tilbagebetaling og som sådan om vilkår og betingelser for en sådan førtidig tilbagebetaling. Disse vilkår og betingelser er følgelig endvidere et element, som forbrugere skal tage i betragtning forud for beslutningen om at optage et kreditlån hos et bestemt kreditinstitut frem for et andet.